

Erdővel, erdőgazdálkodással kapcsolatos ismeretek az óvodapedagógus-képzésben

(Forest and Forest Management Topics
in the Hungarian Kindergarten Teacher Training)

Hartl Éva *

Nyugat-magyarországi Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar
Neveléstudományi és Pszichológiai Intézet

Kivonat

Az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja a külső világ tevékeny megismerése fejezetében kiemeli, hogy:

„Az óvodapedagógus feladata, hogy tegye lehetővé a gyermek számára a környezet tevékeny megismerését. Biztosítson elegendő alkalmat, időt, helyet, eszközöket a spontán és szervezett tapasztalat- és ismeretszerzésre, a környezetkultúra és a biztonságos életvitel szokásainak alakítására. ...a fenntartható fejlődés érdekében helyezzen hangsúlyt a környezettudatos magatartásformálás alapozására, alakítására.”(ONAP 2012)

A NymE EMK Erdővagyon-gazdálkodási Intézet által kidolgozott „Környezetünk az erdő” pedagógus továbbképzés jó tapasztalatai alapján a NymE Benedek Elek Pedagógiai Kar óvodapedagógus BA szakon a Természetismeret és a Természetismeret gyakorlat I. és II. tantárgyak tananyagába beépítette az erdővel kapcsolatos ismereteket. Az erdő témakör feldolgozása a változatos tanóraszervezés, tantermi és tantermen kívüli helyszíneken, terepen speciálisan, az erdészek bekapcsolásával történik. A bemutatott példák igazolják, hogy a szakmai együttműködés, az erdész-pedagógus kommunikáció a közös cél elérése érdekében szükséges és eredményes.

Kulcsszavak: természetismeret, környezettudatosságra nevelés, szakmai együttműködés, erdész-pedagógus kommunikáció

Abstract

The chapter of the Basic Program of Pre-school Education titled "The Active Discovery of the Surrounding World" emphasises the importance of raising environmental awareness.

On the basis of the good professional experiences of the further training course entitled "Our Environment the Forest" developed by the Institute of Forest Resource Management of the University of West Hungary, the Benedek Elek Faculty of Pedagogy integrated topics of forestry into its curriculum of natural science for the BA course of kindergarten teachers. Forest topics are dealt with in and outside the classroom, in field trips with the involvement of foresters. The presented examples prove that professional cooperation, forester-teacher communication is essential and fruitful in reaching the common goal.

Keywords: natural science, raising environmental awareness, professional cooperation, forester-teacher communication

* hartl.eva@bpk.nyme.hu

1. Előzmények – „A környezetünk az erdő” pedagógus továbbképzéstől a természetismeret tantárgy tartalmának megújításáig

Az erdő környezetünk alkotóeleme, az élővilág élőhelye, fontos ökológiai és ökonómiai tényező. Az erdő, mint természeti környezet munkát, megélhetést kínál, pihenésre, rekreációra alkalmas színteret biztosít az emberek számára. Az ember a kezdetektől fogva kapcsolatban áll az erdővel, használta és használja az értékeit, amely értékek közül gazdasági szempontból legfontosabb termék az újratermelhető, szép és természetes nyersanyag, a fa. Az ember az erdő használatba vételével beleavatkozott az erdő életébe, ezért felelősséggel tartozik érte, és így sohasem hagyhatja magára. Ez az erdész szakma oldaláról a tudatos, tartamos (fenntartható) erdőgazdálkodást jelenti. Az erdőgazdálkodás jelentős szerepe ma abban mutatkozik meg, hogy értékkel, szolgáltatásokkal járul hozzá az ember jólétéhez anélkül, hogy a természeti környezetében károkat okozna (SOLYMOS, 2003).

A XX-XXI. század fordulóján az erdőről, erdőgazdálkodásról alkotott társadalmi vélemény – amely sokszor negatív megítélésű – az erdészek oldalról kezdeményezett új kommunikációs stratégia kidolgozását és célzott partneri együttműködést sürgetett.

A Nyugat-magyarországi Egyetem Erdővagyon-gazdálkodási Intézete (EVGI), Prof. Dr. Mészáros Károly az Erdővagyon-gazdálkodási Intézet igazgatója és kollégái, az intézet oktatói mint szakmai fórum 2000-ben kidolgozták, majd 2001-ben a 277/1997. (XII. 22.) sz. Kormányrendelet szerint akkreditáltatták pedagógus továbbképzési programjukat „Környezetünk az erdő” címmel. A továbbképzés kidolgozását az 1996 és 2000 közötti időszak felméréseinek, kutatásainak eredménye indokolta, amelyben a problémakezeléshez, megoldáshoz minden esetben a pedagógusok szerepét, a szakmával való kapcsolat elmélyítését hangsúlyozták.

A továbbképzés az alapítástól kezdve több mint tíz éven keresztül rendszeresen került megszervezésre az ország különböző részein a pedagógusok körében. A résztvevők között a legnagyobb százalékban az óvodapedagógusok voltak jelen. A pedagógus-továbbképzések hatékonyságára irányuló kutatás egyértelműen igazolta ennek a képzésnek a pedagógusokra gyakorolt szemléletformáló hatását. Igazolta, hogy az erdőgazdálkodással kapcsolatos téves megítélés, a sztereotípiák feloldhatók. (HARTL, 2008)

A pedagógus-továbbképzés kidolgozása óta 15 év telt el. Az erdész-pedagógus kommunikáció elkezdődött, de napjainkban is komoly feladat a kor kihívásainak megfelelő környezettudatos nevelés, és az erdővel erdőgazdálkodással kapcsolatos társadalmi megítélés javítása.

2. Az erdővel, erdőgazdálkodással kapcsolatos ismeretek az óvodapedagógus képzésben

A NymE Benedek Elek Pedagógiai Karon az óvodapedagógus szak mintatantervében több egymásra épülő, a természettel, környezettel kapcsolatos kötelező tantárgy található. Az Ökológia és környezetvédelem, Természetismeret, Természetismeret-gyakorlat I-II., Környezeti nevelés valamint a kötelezően választható Fenntartható fejlődésre nevelés elmélete és gyakorlata és a közelmúltban új tantárgyként a tantervbe bekerülő Erdőpedagógia tantárgyak tartalma is a hallgatók környezettel kapcsolatos elméleti és gyakorlati ismereteit bővíti, környezettudatos szemléletüket alakítja.

Az EVGI által kidolgozott és szervezett „Környezetünk az erdő pedagógus-továbbképzések tapasztalatai és eredményei azonban rámutattak arra, hogy a továbbképzések mellett az óvodapedagógus-képzésben is helyet kell kapnia az erdővel kapcsolatos mélyebb ismereteknek. Ennek érdekében 2010-ben az óvodapedagógusok a Természetismeret és a Természetismeret gyakorlat I-II. tantárgyai tartalmának áttekintésére és megújítására került sor. Az át-

dolgozás után a tantárgyak témakörei közé bekerültek az erdővel, az erdőgazdálkodással kapcsolatos alapismeretek is. Ezen témakörök feldolgozásakor a tanítás során támaszkodunk a hiteles szakemberek, erdész kollégák közreműködésére is. Hisz a cél közös, természetet kedvelő, erdőt ismerő és megfelelő szakmai ismeretekkel és attitűddel rendelkező óvodapedagógusok képzése, akik a nevelőmunkájukban képesek a megszerzett tudás kamatoztatására. A cél közelebb hozni a hallgatót a természethez, az erdőhöz mint élettérhez. Tudatosítani bennük a természeti környezet, az erdő erdőgazdasági és kultúr-jelentőségét.

2.1. Természetismeret külső helyszíneken – Tantermen kívül szervezett tanórák

Az erdő témakörrel kibővített Természetismeret tantárgy előadásai többnyire tantermi keretek között zajlanak. Az évfolyam szintű előadások mellett azonban a helyi specialitásokból adódóan izgalmas lehetőségek nyílnak a tantermen kívüli tanóraszervezésre is. Az erdő témához illő, külső helyszínen történő tanóra szervezések újdonságerejükkel az élmények útján segítik a hallgatók tudásgyarapodását és a környezettudatos szemlélet kialakulását. A hagyományosól eltérő tanóraszervezés, ha a helyszín jól megválasztott, élmény lehet a hallgatók számára. Feltérképeztük a helyi lehetőségeket és sajátosságokat, és kihasználva a kínáló, alkalmas helyszíneket, közülük néhányat kiválasztottunk és külső tanóra-szervezéshez beépítettünk. A lehetőségek közül preferáltuk a Nyugat-magyarországi Egyetem Ligneum Látogató Központjának megtekintését. A szakszerű vezetés során felfedezzük a Selmecebányai Madártani Gyűjteményben található értékes madarakat. Megismerkednek a hallgatók a gyűjteményben található ritka madárfajok jellemzőivel és a gerinces kisállatokkal is. A madarak bemutatásakor számos érdekes, különleges információval is szolgálnak a szakmai vezetőink. A Ligneumban tett látogatás alkalmával a hallgatók az interaktív játékok segítségével is felfedezik az erdőben élő állatokat, játékosan tanulják meg megkülönböztetni a fákat, terepasztalon tanulmányozhatják az erdőgazdálkodást. A tanulást egy, az általunk összeállított, irányított tanulást segítő, és egyéni felfedezésre sarkalló feladatlappal is támogatjuk. A Ligneumban tett látogatás tapasztalatai azt mutatják, hogy az új ismeretek és élmények hatására a hallgatók közül sokan újból visszatérnek ide, és elhozzák a családtagjaikat is.

A külső helyszínen szervezett természetismeret óra másik jó példája a Nyugat-magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Kar Vadgazdálkodási és Gerinces Állattani Intézet Vadgazdálkodási Gyűjteményében szervezett látogatás.

A hallgatók a szakember vezetésével ismerkednek meg a hazai nagyvadfajokkal, jellemzőikkel, a vadászható emlős és madárfajokkal, a védett fajokkal, továbbá a vadászat és vadgazdálkodás alapjaival. (1. kép)

1. kép: Tanóra a Vadgazdálkodási és Gerinces Állattani Intézet Vadgazdálkodási Gyűjteményében (Forrás: Saját fotó)

A gyűjteményben szerzett új ismeretek, az elhangzott szakszerű kifejezések, fogalmak tovább szélesítik a hallgatók tudását, gazdagítják a fogalomtárukat ezen a területen. Az interaktív „tárlatvezetés” eredménye, hogy a hallgatók által feltett, őket érdeklő, esetenként tévképzeteket mutató kérdéseik szakszerű megválaszolása következtében a vadászok és a vadászattal kapcsolatos megítélés is a jelenlévő hallgatók többsége körében megváltozik. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a vadgyűjteményben tett látogatás a hallgatóknál szemléletformáló hatású.

2.2. Természetismeret gyakorlat a szakmai együttműködés jegyében

A Természetismeret gyakorlat I. tantárgy is erőteljesen hozzájárul a hallgatóink erdővel kapcsolatos ismereteinek kiszélesítéséhez. A III. szemeszterben zajló kötelező tantárgy keretében a terepgyakorlatot az egész évfolyamnak szervezzük a soproni hegységbe. A közös, egész napos terepgyakorlaton a hallgatók természeti környezetben gyarapíthatják ismereteiket, szerezhhetnek tudást az erdő mint környezeti elem komplexitásáról, összefüggéseiről. A kiránduláson a spontán helyzetek kihasználásával és a tudatos észlelettel, az erdőpedagógia módszereivel is tanítjuk a hallgatókat az erdő ismeretére. A tanulási folyamatban a saját és közös élmény ez esetben is meghatározó jelentőségű (2. és 3. kép).

2.-3. kép: Ismerkedés az erdővel – Erdőpedagógiai játékok terepen (Forrás: Saját fotó)

A IV. szemeszterben a Madarak és Fák Napja jegyében, a Természetismeret-gyakorlat II. tantárgy keretében szervezzük meg a terepgyakorlatot. A Madarak és Fák Napja ünneplésének régi hagyományait is felelevenítő kiránduláson a hallgatók szintetizálják az erdővel kapcsolatos elméleti ismereteiket a gyakorlatban. Az erdőben zajló közvetlen tapasztalatszerzés során, a terepen ismerkednek az erdészek tervszerű, tudatos tevékenységével és az erdőgazdálkodás alapjaival. A tavaszi terepgyakorlaton a hallgatók találkoznak az erdész kollégákkal, szakemberekkel. A személyes találkozás a hitelességet erősíti. Az erdészek megláttatják, megmutatják az erdővel, erdőgazdálkodással kapcsolatban a hallgatóknak mindazt, amit a laikus nem lát meg, nem vesz észre egy séta során.

A jó szakmai kommunikáció és összefogás eredménye, hogy ez a terepgyakorlat több éve már a rendszeres segítő partnerek, az erdészeti szakemberek, az OEE Helyi Csoportjának tagjai, a Tanulmányi Erdőgazdaság és a Fertő-Hanság Nemzeti Park szakemberei aktív közreműködésével zajlik. Az együttműködő partnereink magas szakmai színvonalon és hitelesen mutatják meg nekünk mindazt, amit a természetéről, az erdőről, az erdőgazdálkodásról a környezettudatosság és a fenntartható fejlődés jegyében az óvodapedagógus-jelölteknek meglátni és megtanulni érdemes.

3. Összegzés

A Természetismeret és a Természetismeret gyakorlat I.-II. tantárgy tartalmi megújítása az erdővel kapcsolatos ismeretek tanításával történő kiszélesítése, a tanóra-szervezés változatosságával, a külső helyszínek és a szakemberek bevonásával az erdész-pedagógus kommunikációt és a szakmai együttműködést erősíti a hallgatói képzésben.

A pályakezdő óvodapedagógusok között többen vannak már olyan kolléganők, akik az erdő témakörben bővített tudás birtokában végzik nevelőmunkájukat az óvodában. Bízunk abban, hogy a végzett, volt hallgatóink a területi óvodákban elhelyezkedve, a képzés során megszerzett tudásuk birtokában és átélt jó élményeik hatására hasonló szemléletben, az együttműködés igényével és reményében keresik majd a szakmai kapcsolatot a helyi erdészekkel. A közös cél érdekében egymást segítve, együttesen szerveznek majd erdei kirándulásokat.

Felhasznált irodalom

- HARTL É. (2008): A „Környezetünk az erdő” pedagógus továbbképzés környezettudatos nevelésben betöltött helye, szerepe és hatékonysága. Doktori (PhD) értekezés, Nyugat-magyarországi Egyetem, Erdőmérnöki Kar, Sopron
- SOLYMOS R. (2003): Erdő és egészség. – In: Stark M. (szerk.): Környezetünk az erdő. Tematikus anyagok. Erdővagyon-gazdálkodási Intézet, Sopron.

Idézett irodalom, internetes forrás:

- 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról
In: Hatályos jogszabályok gyűjteménye
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200363.KOR (letöltés ideje: 2015.jún.22)

